

Aké hlavné riziká (negatívne trendy) sú spojené so zmenami využívania krajiny v "regióne" mesta Nitra?	Hlavný problém	Súvisiaca výzva
rozsiahle zábery poľnohospodárskej pôdy a jej degradácia v dôsledku intenzívnej urbanizácie	Úbytok poľnohospodárskej pôdy v okolí mesta a súvisiace ohrozenie prírodných zdrojov	5. Dôsledne chrániť poľnohospodársku pôdu - obmedziť (optimalizovať?) priestorový rozvoj mesta
záber poľnohospodárskej (najmä ornej) pôdy pre výstavbu - priemyselné parky, obytné zóny		
zníženie kvality života a životného prostredia obyvateľov mesta a jeho zázemia (komplexný problém - viaceré príčiny)	Degradácia kvality ŽP a jeho zložiek v meste a okolí (voda, dreviny, biodiverzita) a ohrozenie územia zmenou klímy (3x)	4. Zlepšiť kvalitu životného prostredia a jeho zložiek, realizovať adaptačné a mitigačné opatrenia
úbytok vody a zelene v krajine		
zlý stav drevín v meste		
intenzívne poľnohospodárstvo na veľkých lánoch polí		
ohrozenie ďalšej kvality krajiny v dôsledku prejavov zmeny klímy (sucho, vysoké teploty, prívalové dažde a i.)		
zvyšovanie intenzity individuálnej automobilovej dopravy		
zmeny v sídelnej štruktúre zamerané na rozvoj priemyslu - priemyselných zón	Jednostranný, nevyvážený rozvoj územia (doprava, priemysel) a nadmerný tlak na niektoré lokality (Zobor, Párovské lúky)	3. Dosiahnuť vyvážený rozvoj územia, chrániť významné a citlivé územia pred nadmerným tlakom a degradáciou
ustupovanie developerom - rozvoj výstavby na úkor iných funkcií, najmä zelene		
tlak na výstavbu v záplavovom území rieky Nitra, čo znemožní revitalizáciu týchto území a ich využitie ako kľúčových ochladzujúcich, rekreačných a biodiverzitných prvkov mesta		
tlak na necitlivý rozvoj na Pyramíde a v okolí Zobora, čo znehodnotí prírodne cenné územia, hotspotsy biodiverzity		
zmena vlastníctva ucelených poľnohospodársky obrábaných plôch - pozemkov		
komplikované vlastnícke vzťahy a animozity	Nevyriešené vlastnícke vzťahy v území	6. Vyriešiť vlastnícke vzťahy v území ako predpoklad dobrého plánovania a využívania územia
politické nastavenie - problém presadiť inovatívne myšlienky	Politická oblasť - nevhodné politické priority, nekonceptný rozvoj, slabá adaptačná politika	2. Odpolitizovať plánovanie a riadenie rozvoja, vypracovať a prijať koncepcné dokumenty pre vyvážený rozvoj územia so zohľadnením klimatických opatrení a dlhodobo ich uplatňovať
nekonceptný rozvoj - chýbajúce dlhodobé priority		
slabá adaptačná politika v oblasti zmeny klímy		
neschopnosť majoritných vlastníkov pozemkov, napríklad cirkvi reagovať na súčasné nepríznivé trendy (napr. dôsledky klimatickej zmeny)	Neschopnosť resp. nepripravenosť rôznych zainteresovaných strán čeliť súčasným výzvam (developeri, vlastníci pozemkov, občania)	1. Zmeniť pohľad hlavných skupín spoločnosti (najmä vlastníci, developeri a občania) na priority rozvoja mesta a na problematiku životného prostredia a zmeny klímy
neschopnosť developerov a investorov reagovať na moderné trendy vo výstavbe - obmedzenie individuálnej automobilovej dopravy, rozvoj cyklo- a pešej dopravy; dôraz na zelenú a modrú infraštruktúru (ochladzovanie, podpora biodiverzity, prírodnej estetiky)		
nedostatočná podpora a pochopenie verejnosti pre "proklimatické" a "udržateľné" nastavenie rozvoja mesta		

Hlavné výzvy pre budúci rozvoj a manažment územia	Navrhované opatrenia, odporúčania
<p>1. Zmeniť pohľad hlavných skupín spoločnosti (najmä vlastníci, developeri a občania) na priority rozvoja mesta a na problematiku životného prostredia a zmeny klímy</p>	vzdelávať a motivovať občanov a zainteresované skupiny k aktívnemu zapojeniu do plánovania aj realizácie opatrení
	vysvetľovanie, vzdelávanie, verejné kampane, workshopy pre všetky zúčastnené strany
	podchytenie miestnych aktivistov, odborníkov, škôl, firiem - aby čo najviac ľudí v Nitre pochopilo, čomu čelíme a čo vieme spraviť.
	prizvať do rozhodovania v čo možno najväčšej miere aj zástupcov rôznych zainteresovaných skupín - okrem oficiálnych orgánov a organizácií ide najmä o občianske združenia, aktívnych občanov a pod.
<p>2. Odpolitizovať plánovanie a riadenie rozvoja, vypracovať a prijať koncepčné dokumenty pre vyvážený rozvoj územia so zohľadnením klimatických opatrení a dlhodobo ich uplatňovať</p>	vedenie mesta a politické zastúpenie s víziou postavenou na vedeckých argumentoch
	mesto odborne zabezpečené pre robenie kvalifikovaných rozhodnutí, spolupráca s univerzitami
	čerpať z existujúcich moderných trendov a pozitívnych príkladov plánovania a rozvoja územia na Slovensku aj v zahraničí
	spracovať integrovaný plánovací dokument ďalšieho rozvoja mesta so zohľadnením rôznych opatrení pre zlepšenie kvality ŽP
	územný plán mesta a rozvojových zón (mestských častí) pripraviť na základe moderných trendov a pozitívnych príkladov
	dôsledne presadzovať už stanovené dohody a politiky, napríklad uhlíkovo neutrálné mesto a pod.
<p>3. Dosiahnuť vyvážený rozvoj územia, chrániť významné a citlivé územia pred nadmerným tlakom a degradáciou</p>	zmeniť trend "kvantitatívnej" urbanizácie územia - najmä dôsledne posudzovať zábery pôdy a stavebné zásahy v meste a jeho okolí
	zastavenie rozširovania územia mesta - využívanie a rekonštrukcia brownfieldov, zahusťovanie mesta
	kompaktná zástavba - podporu zabezpečiť legislatívne a podmienky stanoviť v územných plánoch
	v oblasti dopravy - preferencia MHD a zavedenie parkovacej politiky; podpora alternatívnych spôsobov, budovanie cyklotrás
	pre oblasť Zobora a Zoborských vrchov spracovať, prijať a postupne realizovať koncepciu využívania a rozvoja územia na základe konceptu prírodného turizmu.
	lepšie využiť potenciál významných areálov - Agrokomplex, Zoborské kasárne... - polyfunkčné využitie, významná krátkodobá rekreácia
	podporovať mikroregionálne a regionálne väzby (prepojenia, produkty, akcie...) - budovať "značku" regiónu Nitra v rôznych oblastiach - poľnohospodárstvo, rekreácia a cestovný ruch, história a kultúra...
<p>4. Zlepšiť kvalitu životného prostredia a jeho zložiek, realizovať adaptačné a mitigačné opatrenia</p>	zlepšiť kvalitu životného prostredia v meste - realizovať opatrenia zelenej infraštruktúry (kvantita aj kvalita), eliminovať zdroje znečistenia prostredia
	vodu chápať ako strategickú "surovinu" a realizovať opatrenia na ochranu vodných tokov, plôch a zdrojov (aj v súčasnosti nevyužívaných), zlepšenie vodného režimu v krajine aj s príspevom iných sektorov (poľnohospodárstvo, vodné hospodárstvo...). Podporiť význam a financovanie vodohospodárskych podnikov.
	v krajine aj meste podporovať adaptačné a mitigačné opatrenia voči zmene klímy a jej prejavom (v jednotlivých sektoroch - stavebníctvo, doprava, komunálny sektor, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, ochrana prírody)
	plne rešpektovať zákon o ochrane prírody - chrániť cenné územia
	povýšiť postavenie stromov v meste na úroveň inžinierskych sietí

Hlavné výzvy pre budúci rozvoj a manažment územia	Navrhované opatrenia, odporúčania
5. Dôsledne chrániť poľnohospodársku pôdu - obmedziť (optimalizovať?) priestorový rozvoj mesta	vymedziť hranicu už zastavaného územia ktorá by bola neprekročiteľná pre stavebný rozvoj pokiaľ sa nevyužijú plochy pre zástavbu nachádzajúce sa v zastavanom území
	plne rešpektovať zákon o ochrane PPF, zastaviť resp. minimalizovať zábery PPF a snažiť sa o rekultiváciu nevyužívaných plôch
	rozšíriť plochy pre alternatívne poľnohospodárstvo na periférii mesta (resp. vrátiť tieto činnosti do krajiny) - napr. vinohradníctvo, ovocinárstvo (jahody, jedlé gaštany, orechy...), včelárstvo
6. Vyriešiť vlastnícke vzťahy v území ako predpoklad dobrého plánovania a využívania územia	postupne realizovať komplexné pozemkové úpravy vo všetkých katastrach mesta (nájsť "páky" na štát, iniciovať, finančne sa podieľať na procese)

Na otázku „Ktoré pozitívne príklady (opatrenia, projekty, politiky,...) v tejto súvislosti poznáte? Ako podporiť takéto pozitívne príklady?“ bolo zhromaždených viacero príkladov – jednak priamo z mesta resp. regiónu Nitra a zo Slovenska, jednak zo zahraničia. Prehľad je uvedený v tabuľke.

Ktoré pozitívne príklady (opatrenia, projekty, politiky,...) v tejto súvislosti poznáte? Ako podporiť takéto pozitívne príklady?
Novšie oficiálne dokumenty mesta Nitra ako napr. Plán udržateľnej mobility, Adaptačná stratégia; prípravná fáza nového územného plánu mesta
Dôraz na alternatívnu dopravu (cyklotrasy, pešie zóny); údržba a tvorbu systému mestskej zelene a rekreačných plôch v Nitre
Snaha o redefinovanie koncepcie mestského rozvoja v zmysle odklonu od kvantitatívneho rastu ku kvalitatívnemu rozvoju v zadaní ÚPN
Tendencia "prestavby" urbanizovanej štruktúry mesta do stavebne kompaktnejšej formy - zabránenie rozrastania mesta
Opatrenia v doprave - inteligentný spôsob riadenia dopravy, zavedenie regulácie statickej dopravy, budovanie záchytných parkovísk, podpora MHD - preferencia, motivovanie cestujúcej verejnosti
Budovanie zelene modrej infraštruktúry v meste (napr. úprava mestského parku, Brezový háj, výsadba stromov)
Prejavy zmeny nastavenia poľnohospodárskej politiky (dôraz na ochranu biodiverzity, financovanie tzv. neproduktívnych plôch)
Podpora regionálnych produktov a ich realizácia na trhu (v regióne - Vílna cesta Bitá) - detto kultúra, šport, história...
Existujúce metodické príručky a programové výzvy na zvýšenie stability krajiny (ÚSES, Zelená infraštruktúra, Adaptačné stratégie...) - viď napr. https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-krajinu/zelena-infrastruktura
Pôsobenie „Metropolitného inštitútu Bratislavy“ ako odbornej a expertnej organizácie poskytujúcej mestu Bratislava množstvo analýz, koncepcií a návrhov pre ďalší rozvoj mesta - www.mib.sk
Zahraničné príklady:
Zelené strechy v Brne, zadržiavanie vody panelákmi v Brne, revitalizácia Rokytky v Prahe, mlynského náhonu v Chrudime,
Urbanizácia: stavba nových štvrtí vo Viedni, pretváranie brownfieldov v Bratislave
Komunitný rozvoj v Kodani, rozvoj MHD v Talinne a Španielsku
Ochrana dôležitých ekosystémov, priorita ochrany prírody v rôznych mestách a krajinách
Opatrenia Programu pro rozvoj venkova v ČR (https://www.spucr.cz/program-pro-rozvoj-venkova)

Zostavil: Peter Mederly, UKF v Nitre

ako pracovný materiál pre Prípadovú štúdiu Nitra, projekt PLUS Change (07/2024)